

'Doğalgaz piyasasında özel sektörün payı artmalı'

7. Türkiye Enerji Zirvesi kapsamında düzenlenen "Türkiye Doğalgaz Piyasası, Serbestleşme ve Ticaret" başlıklı oturum, EPDK Kurul Üyesi Fazıl Şenel'in moderatörlüğünde gerçekleştirildi. Oturuma; STFA Enerji Grubu Başkanı Aslan Uzun, EWE Turkey Holding Genel Müdürü Frank Quante, TOBB Doğalgaz Meclisi Başkanı İbrahim Akbal, **PETFORM** Yönetim Kurulu Üyesi Rıdvan Uçar ve GAZBİR Başkanı Yaşar Arslan konuşmacı olarak katıldı.

EPDK Kurul Üyesi Fazıl Şenel

'Doğalgaz piyasası güçleniyor'

Türkiye'de doğalgaz piyasası gittikçe güçlenen, serbest piyasa koşullarına adapte olmaya çalışan bir piyasa. Hali hazırda BOTAŞ tarafından hükmedilen bu piyasanın gittikçe daha da liberal bir yapıya kavuşmasını arzuluyoruz. Şu an 77 ilimizde doğalgaz kullanımı var. Yakın zamanda yapılacak olan ihalelerle 4 ilimiz daha doğalgaz konforuna kavuşacak. Bilindiği üzere Türkiye'de ithal edilen doğalgazın yarısı elektrik üretiminde kullanılıyor. Bunun sanayi ve evsel kullanımda daha da artmasını ümit ediyoruz. Türkiye'de doğalgaz piyasasının gelişmesi noktasında, hem Enerji Bakanlığı'nın, hem de EPDK'nın çok ciddi planları ve vizyonlarının olduğunu hepimiz çok iyi biliyoruz. Doğalgaz piyasasının daha da gelişmesi için; hem kaynak çeşitliliğinin sağlanması, hem güzergah çeşitliliğinin sağlanması, hem arz miktarının artması gerekiyor. Doğalgaz sektöründe rekabetçi bir piyasanın ortaya çıkmasında FSRU projesi çok büyük önem taşıyor. Bu kapsamda ilk FSRU projesi kısa bir süre önce EPDK tarafından onaylandı. İnşallah yakın zamanda bu önemli proje hizmete girecek. Bununla beraber iki tane daha FSRU projesi gündemde. Söz konusu projelerin de kısa zamanda ayrıntıları

77 ilimizde doğal gaz var

ve içerikleri ortaya çıkmış olacak. Sonra inşallah kullanıma geçecek. Bu projeler gaz piyasamıza değer katacak. Doğu Akdeniz Gazının piyasalara sunulabilmesi için en büyük rol Türkiye'ye düşüyor. Bu gaz bulundu ama nasıl çıkacak hangi güzergahtan taşınacak en önemli soru başlıkları olarak karşımıza çıkıyor. Doğu Akdeniz gazı hem Türkiye hem de dünya gaz piyasası için çok önemli bir konumda. Bu nedenle Doğu Akdeniz Gazının en kısa sürede projelendirilip hayata geçmesini arzuluyoruz. Birkaç ay önce İsrail Enerji Bakanı'nın, Sayın Enerji Bakanımız Berat Albayrak'ı ziyaret etmesiyle bu konuda ilk önemli adımlar atıldı. Benim beklentim, Doğu Akdeniz Gazının inşallah en kısa sürede projelendirilip, Türkiye'ye, Türkiye pazarına ve Türkiye üzerinden diğer pazarlara ulaşması. Bununla beraber Kuzey Irak Gazı var. Bununla ilgili BOTAŞ, projelendirmeyi 6-7 yıl önce yaptı. Boru hatlarını, hem Suriye sınırında, hem de Irak sınırında çok az bir kısım kaldı. Kuzey Irak tarafında istikrar sağlarsa, projenin tamamlanıp, sevkiyatın en kısa sürede başlamasını ümit ediyoruz.

PETFORM Yönetim Kurulu Üyesi Rıdvan Uçar

'Gümrük merkezleri ticaret merkezleri değildir'

Bizim **PETFORM** olarak, vizyonumuz ticaret merkezi olmak. Ama ticaret merkezi olmak için bugün yaptığımız adımların bu vizyona hizmet etmesi gerekir. Stratejiler faaliyetlerle beslenir. Ticaret merkezi oluşturmak için, uygun ortamın oluşması gerekir. Beni domates satıcısı olarak semt pazarına götürmeye zorlayamazsınız. Ben, yan semt pazarına gitmeyi kendime uygun bulabilirim. Gümrük merkezleri ticaret merkezi değildir. Konteynirlerin içinde elmas taşınması, o gümrük alanının çok değerli olduğu anlamını taşımaz. Semt pazarının içinden kamyonlar transit geçiyorsa, o kamyonların, o semt pazarına hiçbir katkısı yoktur. Ticaret merkezinden bahsedebilmek için, bir semt pazarından bahsetmemiz gerekiyor. Alıcıların ve satıcıların pazara gelmesini kabul etmemiz gerekiyor. Alıcı ve satıcılar ikna olurlarsa pazara gelecekler. Eğer ki çok sayıda alıcı ve satıcı söz konusu değilse, ticaret merkezinden söz etmemiz mümkün değildir. Bizim hükümetimizden beklediğimiz görev, ticaret merkezinin düzenlemelerini gerçekleştirmesidir. AB İlerleme Raporunda bizden istenen en önemli görev; transit rejimimizi

İtalya ticaret merkezi olacak

şeffaflaştırma. Devletin ana gaz sağlayıcısı olduğu bir ortamda, ticaret gelişmez. Kanun yapıcı düzenlemeyi, özel sektörün katılımını sağlayacak şekilde yapmazsa, orada bir ticaret merkezi oluşmayacaktır. Hayata geçirilecek olan düzenlemeler mutlaka özel sektörün görüşü alınarak hayata geçirilmelidir. Biz Türkiye'yi bir köprü olarak görmekten mutlu oluyoruz. 2023 yılında bu bölgenin en önemli köprüsü olacağımızı dile getiriyoruz. Köprü ve ticaret merkezi olmanın ne demek olduğunu iyi anlayıp, buna göre değerlendirmeler yapmamız gerekiyor. Türkiye üzerinden giden gazları incelediğimizde, bu gazların İtalya'ya gittiğini görüyoruz. Buradan giden gazlar Doğu Avrupa'ya ulaşıyor. Bu anlamda İtalya bir ticaret merkezi, Türkiye ise transit merkezi konumunda oluyor. İtalya, gelecek 10 yılda Doğu Avrupa gazının fiyatlandırıldığı bir ticaret merkezi olmak için büyük bir özveri ile çalışmalarını sürdürüyor. Bir kez daha altını çizmek gerekiyor; özel sektörün olmadığı bir ticaret merkezi başarılı olamaz. Devletin bu süreçteki en önemli katkısı, kararlılıktır. Eğer devlet, pazar üzerinde rol alacağı diyorsa ticaret merkezi olmaz mümkün olmaz.

GAZBİR Başkanı
Yaşar Arslan

'Kentlerde yaşayanların %84'üne ulaştık'

Türkiye'de 2015 sonu nüfus sayım rakamlarına göre 78 milyon civarında nüfusunun olduğunu, şu an da ise 79 milyonun üzerine çıktığımızı görüyoruz. Bu nüfusun yüzde 77'si kentlerde yaşıyor yani 63 milyon nüfus kentlerde yaşıyor. Doğalgaz dağıtım sektörü, bunun neresine geldi diye baktığımızda, 53 milyon insana doğalgaz götürülmüş durumda. 10 milyon vatandaşımız haricinde, herkes doğalgaza ulaşmış durumda. Bunu oranladığımızda kentlerde yaşayanların yüzde 84'üne gaz ulaşmış durumda. Bunlardan yüzde 68'i doğalgazı kullanıyor. 10 milyon nüfusumuz için Türkiye'de son iki aydır birtakım çalışmalar başladı. 2016 sonu itibarıyla, 76 ilde, 332 ilçede doğalgaz var. İlçelerin yaklaşık üçte birinde doğalgaz var. 5 ilimiz hariç, tüm ilimizde doğalgaz var. Bu yıl alınan kararlar, ilki il ve 33 ilçemize daha doğalgaz gelmesi kesinleşti. 2017'nin programına giridi.

Doğalgaz tüketimleri beklenen seviyelerde artmayacak. Bunun nedeni,

elektrik üretiminde doğalgazın payının yüzde 35'e düşecek olması. Elektrik üretiminde, yenilenebilir kaynakların devreye girmesi, yerli kömürün payının artması ve nükleerin de devreye girmesiyle doğalgazın payı daha da azalacak. Endüstriyel sektörde de yüzde 3'lük bir büyümeye öngörüyoruz. 10 yıl içinde 60 bcm seviyesine gelecek bir tüketim söz konusu olacak.

Piyasamızın altyapısı sistemdeki doğalgazın yüzde 80'ini online ölçer durumda. Dağıtım sektörü, sistemdeki gazın yüzde 88'ini kendi sistemiyle müşterilerine ulaştırıyor. Pazarda, arz fazlasını yaratmak konusunda eksikliğimiz var. Bugünkü kontrat sistemiyle ticaret yapıldığı takdirde, bu piyasanın hiçbir şekilde önü açılmaz. Çünkü yüzde 80 alım garantili kontrat yapıyorsunuz. Yüzde 80 alım garantili kontratla, piyasada ticaret yapılmaz. Bunu ilk etapta yüzde 50'ye düşürülmesi için ithalat yapan sektör temsilcilerimizin hamle yapması lazım.

TOBB Doğal Gaz Meclisi Başkanı
İbrahim Akbal

'Çapraz sübvansiyon uygulamaları'

2002 yılında Rekabet Kurumunun yayımladığı Doğalgaz Sektör Raporunun özünde, piyasanın istikrarlı, rekabete açık, serbest modele geçebilmesi için bir yol haritası mevcuttu. Zaman içerisinde bunu gerçekleştirebildik. Biz bu konularda çözüm üretmek zorundayız. Serbestleşme yolunda bir irade tesisi inşa etmek üzere olduğumuz çok açık. Serbest piyasanın temel ön şartları nelerdir gözden geçirmeliyiz. Bir piyasanın serbest olması için mal eksikliğinin olmaması lazım. Kaynak çeşitliliğinin olması lazım. Fazla kaynaktan çeşitli girişler oluyorsa, siz emniyetli bir pazarda değilsinizdir. Bu piyasada özel sektörün payı artmalı. Özel sektörün payının artmadığı bir ortamda serbest piyasadan bahsedemeyiz. Dünya petrol piyasasındaki dönüşümden kaynaklı bizim faturamız da düştüğü için çapraz sübvansiyon kendiliğinden bir dengeye geldi. Ama bu yeterli değil. Bugünkü kur koşullarını dikkate alarak, hiç bozulmadan maliyet bazı fiyatlanmalarda ısrarla sürdürülerek çapraz sübvansiyondan kaçınılması gerek. Böyle bir ortamda değil yabancı

yatırımcı çekmek, kendi yatırımcımızı da besleyemeyiz. Fiyatlandırma maliyet eşası olacak. Çapraz sübvansiyonu unutacağız. Fikren ve ruhen serbest piyasaya hazır olmamız lazım. Serbest piyasadan korkmamamız lazım. Çünkü önümüzde bir denetim mekanizması var. Hiçbir alanda devlet denetiminde uzak, başboşluk söz konusu değil. Mevzuat altyapısının geliştirilmesi önemli bir konudur. İletim faaliyetlerinin ayrı yürütülmesi lazım. Bu BOTAŞ'a güvensizlik değil. EPIAŞ'ın doğalgaza buluşması piyasa için büyük önem taşıyor. Bilgi paylaşımını yeterli ve şeffaf bir şekilde yapmalıyız. Serbestleşince, arz güvenliği ve talep istikrarı oluşacak. Talep istikrarı, piyasamızı öngörülebilir, istikrarlı ve arzını yönetir seviyede olması gerekir. Bazı batı örneklerini incelediğimizde, bizim gibi serbest piyasaya modeline geçişlerde fiyat dalgalanmaları görülür. Şeffaf ve öngörülebilir bir piyasaya sahip olacağız. Öngörülebilir, istikrar, güven, yatırım, piyasa desteği neticesinde uygun yatırım ortamı gelişir. Serbest alınıp, satılan hiçbir malın veya hizmetin eksikliği hissetmezsiniz. Denetlenmekte olan bir piyasa hiç kimseyi korkutmamalı, bilhassa cesaretlendirmeli.

STFA Enerji Grubu
Başkanı Aslan Uzun

'Türkiye'nin hub olması için elimizden geleni yapıyoruz'

Bugün Türkiye hub olmanın da ötesinde büyük bir pazar olma yolunda emin adımlarla ilerliyor: 80 milyonluk ülkenin yarısından fazlasına doğal gaz geliyor. Bildiğiniz üzere doğalgaz bir konfordur ve vatandaşların bu konfordan yararlanma hakkı var. Bu konfordan yararlananların sayılarını arttırmak için çalışmalarımız da hızla devam ediyor. Yatırımları yaparken ekonomik ve mantıklı kararlar verilmeli. Hem fiziki, hem de ekonomik ihtiyaçtı alamamız gerekiyor. Tüm bunların yanında müşterilerimize uygun fiyatları gaz ulaştırmamız gerekiyor. Yani hem fiziki imkanların hem ekonomik imkanların yeterli olmasını sağlamamız hem de müşterilerin cebini yakmayan fiyatlarla doğal gazı ulaştırmamız gerekiyor. Bunu sağlamak için çalışıyoruz. Türkiye'ye gelen gazın yüzde 80'i BOTAŞ ile ülkeye giriyor ve Türkiye oldukça dengede görünüyor. Doğu Akdeniz gazı geldiğinde Türkiye'nin kullanabileceğinden daha çok gazı olacak. Zaman içinde daha rekabetçi bir piyasanın oluşacağını düşünüyoruz. Hem satıcı hem tüketici fiyatları kendisi belirleyebilecek. Bu

durumu politik baskıdan kurtarıp daha çok matematiğe yoğunlaşmalıyız. Biz LNG ile yeni çözümlerle pazarı büyütüyoruz. Doğu Akdeniz Gazının bir hub olarak değerlendirirsek Türkiye'ye katma değer oluşturacağına inanıyoruz. Bunun için sektörde serbest tüketicilere yönelik daha rekabetçi bir pazar oluşacak. Biz Türkiye'nin bir hub olması için elimizden geleni yapıyoruz. Yüzde 85'lik pazar payı devletin elinde BOTAŞ'ta olunca, birkaç tane ülkeden gaz gelince, uluslararası firmalarla bağlantısı ve formülize edilmesinde sıkıntılar yaşanıyor. Çünkü için için biraz politika giriyor. Bunu politik baskı ve değerlendirmelerden kurtarıp, daha çok dünya ticaretine entegre etmeliyiz. Bu yüzden biz dağıtıcılar olarak, bunun bu yönde gelişmesini hem istiyoruz hem de talep ediyoruz. Kışın hepimiz doğalgaz ile ilgili birtakım endişeler duyuyoruz. Eğer elimiz rahatlırsa, kışın yaşadığımız sıkıntıları bir daha hiç yaşamadan, halkımıza daha iyi hizmet sunabiliriz. Bence Türkiye LNG'ye de yatırım yapmalı. Dünya artık enerji ticaretine bakmaya başladı. Özel sektör olarak daha etkin olmamız gerekiyor diye düşünüyorum.

EWE Turkey Holding Genel
Müdürü Frank Quante:

'EPDK ile iş birliğinde önemli bir noktadayız'

Pek çok yatırımcı 15 Temmuz sürecinden maalesef olumsuz etkilendi. 2013 yılında ünlü bir ekonomist, doğalgazın önümüzdeki yüzüylü domine edeceği yönünde konuşmuştu. Liberalizasyonun ilk olarak nereden başladığını görüyorsunuz. Türkiye 2001 yılında liberalizasyon adımlarını atmaya başladı. Bu adımları desteklemek adına Türkiye'de bir piyasa kanunu çıktı. Türkiye bu konuda yatay bir çizgide yer alıyor. 2015 yılında piyasa mekanizmaları EPIAŞ ile başladı. Şu anda ticaret yapıyorlar. 2017 yılında ticaret yapmaya başlaması bekleniyor. Genele baktığımızda piyasada gaz satan özel oyuncular var. Ancak piyasa mekanizmalarında hala yeterlilik olduğunu düşünüyoruz. Benim değerlendirmelerime göre; 2011 - 2012'de sektörde ödevini yapmayanlar, yapanlara kıyasla daha iyi karşılandı. EPDK ile iş birliğinde gerçekten çok önemli bir yerdediz. Tüm sektör temsilcilerine her zaman kapılarının açık olduğunu görmek

bizi mutlu ediyor. İthalatçılar için genel görüşüm şu: ufak planlanmış ve büyümesi gereken konular var. Bunlardan biri de BOTAŞ.

TÜRKİYE BACA SORUNLARI İLE DAHA YAKINDAN İLGİLENMELİ

Türkiye'de bölgeselleşmenin önemli olduğunu gördüm. Almanya'da ise ulusallaşma ön planda. Bizler şehirlere gaz getirdiğimizde insanlar duygusal davranışlar gösteriyor. Çünkü doğalgaz konforu da beraberinde getiriyor. Bu da bizim önemli bir iş yaptığımızı gösteriyor. 20 yıldan fazla bir süredir gaz ile ilgilenen insanlar için önemli konulardan biri de güvenlidir. İlk olarak güvenlik gelir, bu da Türkiye'nin baca sorunlarıyla daha yakından ilgilenmesi gerektiği anlamına gelir. Alman yatırımcı olarak, Türkiye'de kış aylarında bazı kazaların olmasından dolayı üzgünüm.